de narren en duivels verdwenen zijn. . . . maar dan klonk het 's avonds in de duisternis langs de straat, tartend en sarrend, onder een voortdurend eentonig rom-rom-rom, rom-rom-rom van den foeke- of rommelpot :

Een echte hofnar met de befaamde met schelletjes getooide narrenkap en den schepter of het gekje. (Foto naar een houtsnede uit: Sebastian Münster's „Cosmographey".)

De Schout van Leiden heeft een bult,
Ho, mannen ho!
Die is met ouwe lappen gevuld,
Ho, mannen ho!
De Schout van Leiden heeft een buik,
Ho, mannen ho!
Daar komt wel tien pond boter uit,
Ho, mannen ho!
De Schout van Leiden heeft een kop,
Ho, mannen ho!
Daar dansen de l. . zen met klompen op,
Ho, mannen ho!

En als dat gezang weerklonk door een joelende kinderschare, waarvan een zich een dikken buik van lappen had gemaakt en een grooten bochel, dan lachten ook de ouden, want algemeen was het bekend, dat men hier een lofzang hoorde op den in zijn dagen zeer beruchten Mr. Willem de Bont, Schout van Leiden.

Zoo werden alle schandaaltjes berijmd door de kinderen met den foekepot gezongen, maar het waren niet alleen de kleinen, die met dit elementaire muziekinstrument een rondgang maakten, ook volwassenen deden daaraan mede, wat het misnoegen opgewekt heeft van den Amsterdamschen rijmelaar Jan Zoet, die zijn verontwaardiging luchtte in :

Maar dat mannen
loopen mallen
Aan de deuren:
„Ho, man ho!"
Dat is buiten 't spoor
vervallen.

Toen nu ook het loopen met den foekepot — een aarden potje, half vol water, overspannen met een varkensblaas, waarin een rietje is gestoken, dat met twee vochtige vingers bestreken wordt, zoodat de blaas op en neer . . . . omhoog, omlaag... al op al neer... nu hoog, dan laag . . . een ronkend rommelgeluid maakt — verboden werd, stierf in de stad de herinnering aan dit speeltuig van den vastenavond toch niet uit, want de dichters ontrukten het aan de vergetelheid en zelfs Vondel nam dit narreninstrument eveneens ter hand toen hij in zijn beroemd gedicht: „De Rommelpot van het Hanekot" eens flink zekere toestanden hekelen wilde. O, er zou over deze „neske deuntjes en kinderlycke dinghen", gelijk Brederode in zijn Moortje het loopen met den foekepot noemt, heel wat te vertellen zijn; er zou een boek zijn te vullen met alle liedjes en alle deuntjes, die, naar gewest en plaats verschillend, op vastenavond door de jeugd gezongen werden, maar we volstaan met deze weinige woorden bij het plaatje, waarop we naast den vastenavondgek, die rommelt, den dikbuikigen, bultigen op groote klompen dansenden knecht zien afgebeeld, dien Vondel ook niet vergat, toen hij zong :

Op, wel op, myn soete Marten
Help my neuriën, suyver knecht!

Evenals de heele feestviering is ook het narrenspeeltuig onder verschillende namen over heel Europa verspreid, terwijl het werpen met serpentines en confetti, dat zulk een vroolijkheid brengt onder feestvierders en toeschouwers en dat zulk een integreerend deel van de Carnavalspret is, eveneens internationaal genoemd mag worden, al komen er ook verschillende varianten bij voor. Zoo bekogelde men oudtijds in Rome elkaar met kleine kalkballetjes, die bij een krachtige gooi nog al eens hard konden aankomen. Maar dit bombardement is nog niets vergeleken bij den eierenslag van Arequipa in Peru, die iederen vastenavond gehouden werd (wordt durf ik niet schrijven). Aan een levendige beschrijving van dit zonderlinge feest ontleen ik, wat statistici van Peru hebben uitgerekend, n.l. dat er alleen op dien dag voor 800.000 francs eieren — pardon, eierschalen — wordt vergooid. Het geheele jaar door worden de eierschalen — na voorzichtig ontdaan te zijn van dooier en wit — opgezameld. Tegen carnavalstijd worden ze gevuld met water, waarin guttegom, vermiljoen of indigo is opgelost, de opening der schaal wordt met een stukje vloeibare was gedicht en de bom is voor het feest klaar. Het feest begint al dadelijk bij het opstaan. Die het vroegste op is, heeft de eerste pret. Hij toch kan de huisgenooten den eersten eierengroet brengen, bestaande in het stukslaan van drie of vier schalen op de gezichten der slapenden, die er natuurlijk al ontoonbaar uitzien. Ook worden elkaar duizenden zakjes met meel toegeworpen en ook dit artikel vindt gereede aftrek. Heer en knecht, mevrouw en dienstmeid, ze gooien en bepoederen elkaar, dat het een aard heeft. Maar dat is slechts een voorspel, want omstreeks 12 uur verandert ieder balkon in een duchtig versterkte verschansing, worden er overal batterijen met glazenspuiten en waterremmers opgesteld en begint het gevecht met de overburen. Nu wordt het ook op straat drukker en heele drommen menschen ziet men met de zonderlingste regenschermen en parasols gewapend zich in het gevecht mengen. Muziek en zang houden de geestdrift er in, die door de stortbaden niet bekoeld schijnt te worden, neen veeleer neemt het rumoer nog toe, wordt de strijd heviger gestreden en omstreeks drie uur neemt dit gevecht een nog grootscher karakter aan, want dan hebben de dandy's de rossinanten bestegen, die van de pampilla in de stad zijn gevoerd en op de Plaza major voor belachelijk lage prijzen van de hand zijn gedaan. Heele ruiterbenden maken thans charges om de balkons te kunnen be-eieren en be-meelen, tusschen al het gewoel kruipen de ammunitiejongens door met steeds weer volle mandjes eieren en meel, de strijdlust der schoone sekse wordt zoo aangewakkerd, dat weldra niet alleen water, maar ook bloempotten, ja wat niet al, tusschen een waren regen van gekleurde eieren naar beneden gesmeten wordt en eerst het luiden van het Angelus kan een einde maken aan dezen in waarheid „dollen" vastenavondjool, waarvan onze afbeelding een zeer levendige voorstelling geeft, een voorstelling, die iedereen wel verzoenen zal met ons surrogaat van confetti en serpentines.

Joost van den Vondel als Rommelpotspeler met Marten Janszoon Brandt als de knecht in het Hanekot.

Wij zullen hier niet dieper ingaan op de vele vastenavondgebruiken, want het is ons niet te doen geweest een overzicht te geven van oude volksvermaken die in den vastenavondtijd zich burgerrecht hebben weten te verwerven bij vele volkeren der oude en nieuwe wereld. Wij willen ook geen geleerde verklaringen zoeken voor het ontstaan van al deze dwaasheid, omdat er eigenlijk geen geleerdheid achter zit, omdat we het meest voor de hand liggende feit als het eenvoudigste gaarne aanvaarden willen, als de belangrijkste factor in het ontstaan van het vastenavondfeest.

En die factor is te zoeken in de herlevende natuur, in de voor-lente, die de eerste bloemkes brengt als „vastenavondzotjes", die de aarde ontdooit en weer vruchtbaar maakt en die bij „de oude Germanen ontvangen werd met de heloopvlammende vreugdevuren en vereerd werd in rijke feestmaaltijden." Tot op den jongsten dag is van dit alles nog iets blijven voortbestaan, want de Engelschen noemen Vastenavond-Dinsdag nog Pancake-day, en in de rommelpotliedjes komt steeds de pannekoek in het refrein en wordt door de jeugd overal om worst gevraagd en in Limburg is nog het spreekwoord: „zoo druk als de pan op Vastenavond" een volksgezegde. In Vlaanderen worden veel bloem- of kruidkoeken gebakken, waarbij de versche molsla een groote rol speelt en elders werd bij al dat gebak thee gedronken van de bessen, bloemen en wortels van het Lelietje der dalen, die gedurende heel den winter gedroogd, in de vastenavondweek zijn heilzame kracht bezat tegen vallende ziekten en zenuwlijden. Nog heel veel meer zou er te noemen zijn, waaruit de dankbaarheid van de menschheid blijkt voor het terugkeeren van de lente, ontelbare voorbeelden waren te geven over dwaze of zonderlinge vreugdeuitingen, maar de schoonste hulde brengt toch het jonge leven zelf in bosch en veld aan de jonge lente in de wondere pracht van de eerste voorjaarsbloempjes in katjes van wilgen, elzen en iepen, in blanke sneeuwklokjes en gouden blijhartige crocusjes, die het den natuurvriend thans buiten toejubelen, het ieder jaar weer ontroerende: „es ist ein Geist erwacht, der sich in Blüthen nun will offenbaren."

5 Februari 1916.

Vroegzomer. — Kastanjeboomen in bloei. (*foto Bern. F. Eilers*).